

О.М. Петрук, д.е.н., проф.

Державний університет «Житомирська політехніка»

С.І. Василюк, к.е.н., доц.

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Інституціональні фактори обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємств

Загострення кризових явищ у національній економіці та її подальше відновлення пов'язані з управлінням механізмами зміцнення економічної безпеки, яке має відбуватися на основі вдосконаленої методології обліково-аналітичного забезпечення як головного джерела релевантної та достовірної інформації щодо ризиків бізнес-середовища. Метою дослідження є встановлення інституціональних факторів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою та обґрунтування їх можливого впливу. Охарактеризовано сфери інституціонального впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою та їх прояви. Виявлено діалектику взаємозв'язку багатовимірності обліково-аналітичного забезпечення з процесами стратегічного управління економічною безпекою. Обґрунтовано декомпозицію інституціонального факторного впливу обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства на макро-, мезо- та мікрорівнях, що дозволяє прогнозувати вектор змін і формувати теоретичне підґрунтя розвитку теорії, методології та організації обліково-аналітичного забезпечення під час розробки заходів зі зміцнення економічної безпеки підприємств.

Ключові слова: інституціоналізм; інститут бухгалтерського обліку; економічна безпека; факторний вплив; обліково-аналітичне забезпечення; управління.

Постановка проблеми. В умовах поглиблення кризових явищ в економіці, спричинених пандемією COVID-19, політичною нестабільністю і волатильністю глобальної економіки, особливо важливими стають питання, пов'язані зі зміцненням економічної безпеки господарюючих суб'єктів та протидією ризикам. Економічна безпека як суперечлива та багатоукладна категорія піддається особливій методологічній модифікації управлінських процесів і, як наслідок, обліково-аналітичному забезпеченню. Саме тому подальше формування управлінських механізмів економічної безпеки має відбуватися на основі вдосконаленої методології обліково-аналітичного забезпечення як головного джерела релевантної та достовірної інформації щодо ризиків бізнес-середовища.

У процесі розробки безпекових параметрів обліково-аналітичного забезпечення дуже важливо встановити фактори, що на нього впливають, які доцільно ідентифікувати з погляду теорії інституціоналізму як універсальної економічної теорії, що виходить за межі економічної проблематики і враховує прояв складних економічних процесів у їх нерозривному взаємозв'язку з політичними, соціальними, етичними, правовими та іншими явищами.

Інституціональний підхід посів вагоме місце в розвитку економічної науки. Напрацьовану економістами інституціональну теорію визнали у світовому науковому середовищі і застосовують на практиці. Нецілісні дослідження за інституціональними спрямуваннями є і в науковців-бухгалтерів. Але до цього часу не було сформовано відповідних парадигм, що дозволяли б говорити про нову інституціональну теорію бухгалтерського обліку [9].

Отже, забезпечення економічної безпеки господарюючих суб'єктів прямо залежить від єдності і системності обліку, аналізу та контролю як складових організаційно-економічного механізму управління підприємствами. З огляду на це, дослідження інституціонального впливу факторів на обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємств в умовах динамічних змін зовнішнього середовища та загострення ризиків господарської діяльності є особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна безпека як багатоукладна категорія не має однозначної інтерпретації в наукових працях учених. Науковець Я.Жаліло визначив економічну безпеку як складну багатфакторну категорію, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансованого задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання [8].

Польські вчені Т.Курек і Я.Плацек пропонують розглядати економічну безпеку окремо з погляду вирішення компонента безпеки (відсутність загроз або захист від загроз у політичному і воєнному аспектах) та економіки (дослідження економічної діяльності в певній галузі національної економіки), у результаті чого економічна безпека з'єднує дві групи наук – військову й економічну. На думку авторів,

економіка безпеки – це особлива наукова дисципліна, яка досліджує основні форми та методи функціонування національної економіки, готова виконати завдання національної безпеки, аналізує й оцінює рівень економічної безпеки країни. Це стосується ефективності економічних ресурсів під час миру, кризи та війни [2].

Водночас сучасні економічні теорії розглядають економічну безпеку також як окремих інститут суспільного розвитку, досліджуючи методологічні аспекти інституціонального забезпечення її зміцнення.

Родоначальником теорії інституціоналізму є американський економіст Торсен Веблен, який у 1898 р. пов'язав інститути з відносинами між суспільством та особистістю і виконуваними ними функціями [3]. Його послідовником був Уілтон Гамільтон, який визначив, що інституціоналізм – єдина теорія, яка може об'єднати економічну науку, тому що вона показує, як окремі складові економічної системи співвідносяться з єдиним цілим [1].

Представником «новітнього інституціонального підходу» є Норт Дуглас, який у 1910 р. визначив, що інститути – це розроблені людьми формальні і неформальні обмеження, а також фактори примусу, що структурують їх взаємодію [14].

З розвитком міжнародного регулювання обліку і звітності, транснаціональних корпорацій та їх усебічного впливу на світову економіку теорія інституціоналізму суттєво вплинула на бухгалтерський облік як основу інформаційного забезпечення складних управлінських процесів.

В Україні інституціональні аспекти розвитку системи бухгалтерського обліку набули свого розвитку завдяки науковим працям В.Євдокимова, В.Жука, О.Канцурова, Г.Кірейцева, С.Легенчука, В.Метелиці, М.Проданчука, М.Пушкаря, В.Царук, Л.Чижевської, М.Щирби та ін.

Науковець В.М. Жук наголошує на тому, що «бухгалтерський облік не обмежується інформаційно-сервісною функцією управління, а являє собою повноцінний соціально-економічний інститут. Інститут бухгалтерського обліку існує незалежно від його сприйняття чи несприйняття науковою спільнотою. Це об'єктивна реальність. Однак посилення позитивного впливу цього інституту на соціально-економічне середовище, зростання його значущості потребує оновлення теоретичного підґрунтя» [10, с. 21].

На думку О.О. Канцурова, формування національного інституту бухгалтерського обліку відбувається під впливом фундаментальних чинників тривалої дії. За змістом цей процес є пошуком суспільного компромісу за участю груп спеціальних інтересів щодо загальних принципів інституціоналізації відповідної сфери соціально-економічної діяльності [11, с. 23].

Праці цих та інших учених є потужною науковою базою, що свідчить про велику актуальність досліджуваного питання, але ідентифікацію та встановлення природи і характеру проявів інституціональних факторів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою в умовах посилення загроз та ризиків підприємницької діяльності вивчено не достатньо глибоко, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є встановлення інституціональних факторів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою та обґрунтування їх можливого впливу.

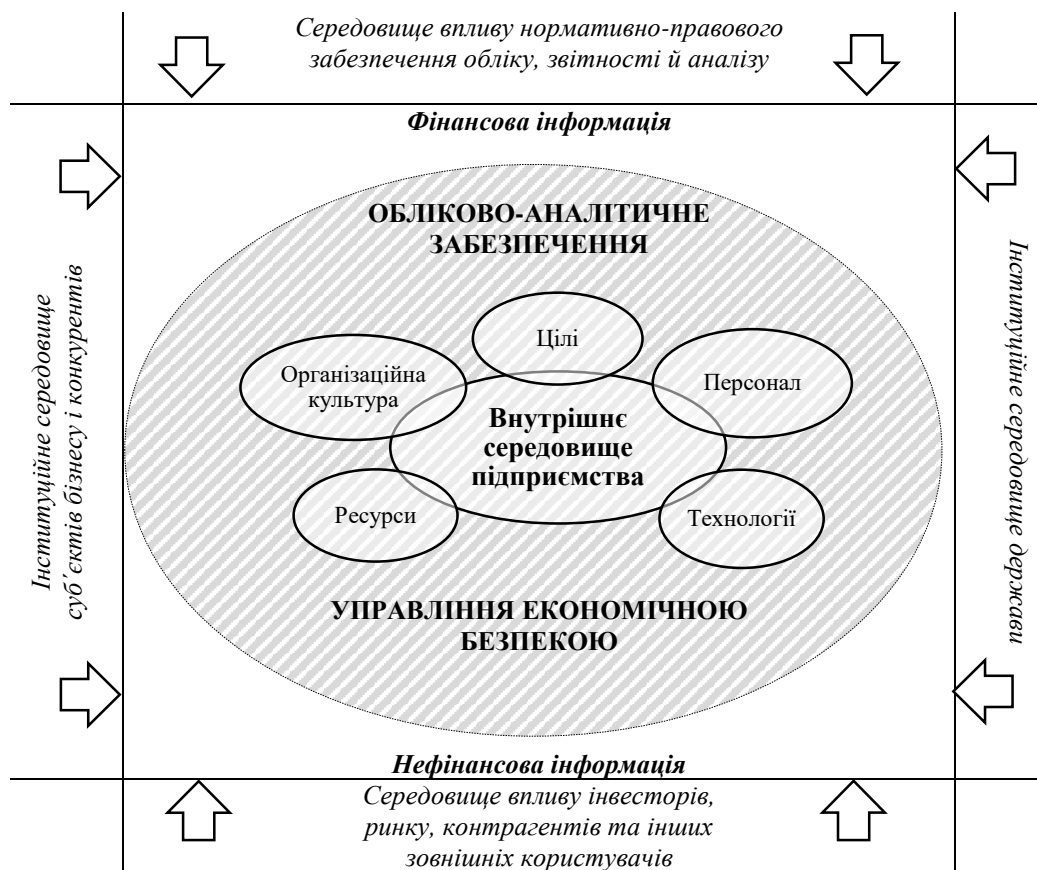
Викладення основного матеріалу. З погляду автора, під економічною безпекою підприємства слід розуміти систему взаємозумовлених і взаємоузгоджених способів, інструментів та управлінських рішень, які, синтезуючись з наявним ресурсним потенціалом і включенням економічної безпеки до складу об'єктів обліково-аналітичного забезпечення, дозволяють вчасно протидіяти ризикам, загрозам і флуктуаціям середовища функціонування підприємства, забезпечують його фінансову стійкість, сприяють розвитку економічного потенціалу, зростанню конкурентних переваг і підвищенню якості інформаційного забезпечення управлінських процесів.

З погляду інституційної теорії, економічна безпека покликана забезпечити досягнення економічного порядку, сталого розвитку соціально-економічного простору та задоволення національних суспільних інтересів. Тому ми розглядаємо механізми зміцнення економічної безпеки саме з погляду інституціональної теорії бухгалтерського обліку, яка формує основу для довіри, порозуміння і керованості в нестабільних економічних умовах.

Протягом останніх десяти років в Україні сформувався інституційний тренд розвитку бухгалтерського обліку, що характеризується застосуванням інституційної теорії для вдосконалення його різноманітних проявів (як науки, практичної та професійної діяльності) і на різних рівнях (теоретичному, методологічному та організаційному) [15].

Дослідженням встановлено, що інститут бухгалтерського обліку, представлений формальними та неформальними інститутами, які зумовлюють існування інституціональних і професійних утворень різних рівнів, є першоджерелом інституційного забезпечення економічної безпеки в межах чинного нормативно-правового поля, яке регламентує «правила гри» конкретного соціально-економічного простору.

Серед найвагоміших складових інституціонального впливу виокремлюємо вплив нормативно-правового забезпечення, регуляторних інституцій держави, суб'єктів підприємництва і конкурентів, інвесторів, ринку, контрагентів та інших зовнішніх користувачів обліково-аналітичної інформації (рис. 1).

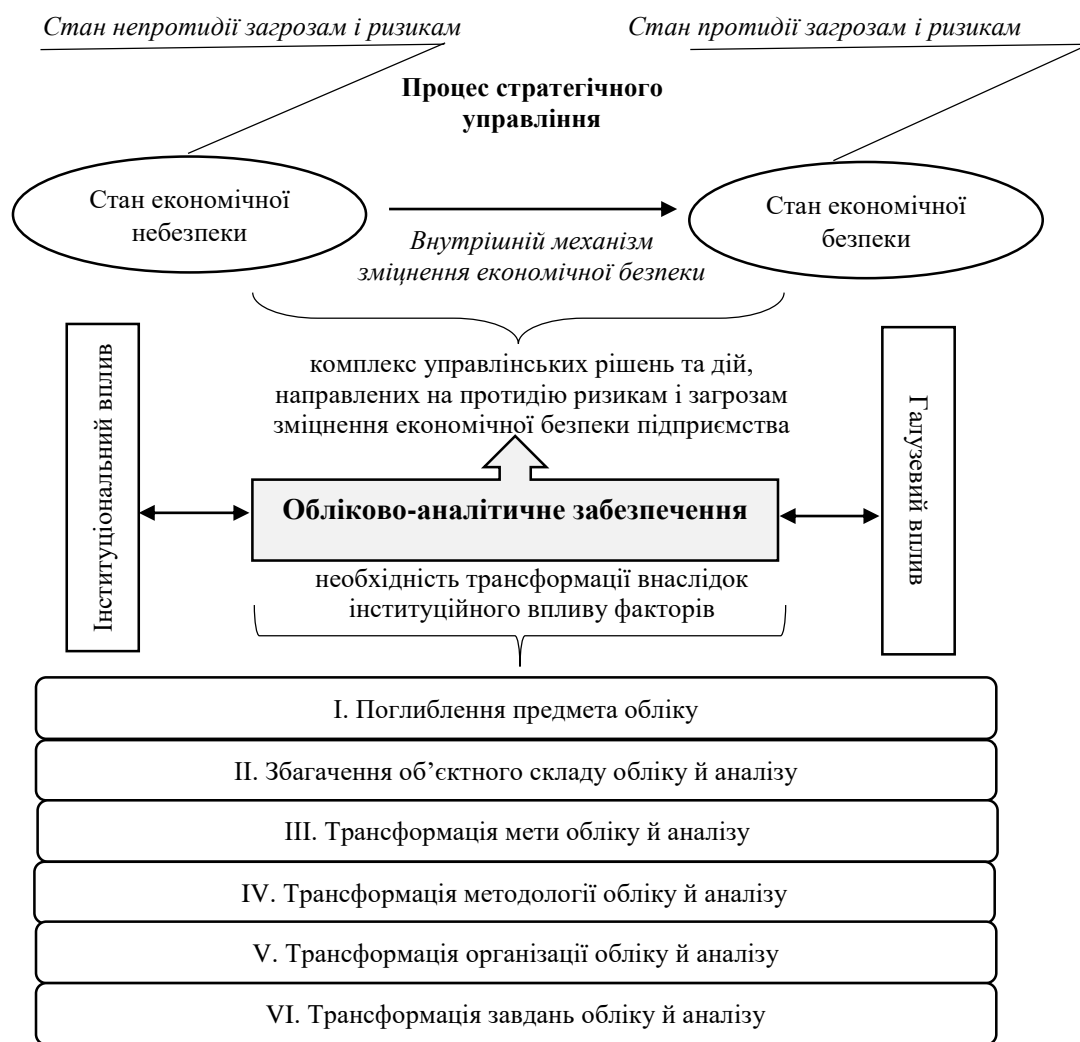
Джерело: авторська розробка

Рис. 1. Сфери інституціонального впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою

Водночас інститут бухгалтерського обліку не обмежується функцією задоволення інтересів формальних органів та користувачів інформації, він – рушійна сила процесу розвитку, що є надважливим для зміцнення економічної безпеки на рівні конкретних підприємств. Аналітичне опрацювання достовірної, оперативної та релевантної інформації – складова функціонування системи управління. Тому маємо підстави зробити припущення, що найфундаментальнішим фактором, який формує підґрунтя управління економічною безпекою на основі обліково-аналітичного забезпечення, є дієвість і векторна направленість системи стратегічного управління підприємством (рис. 2).

У процесі дослідження діалектики обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою надзвичайно важливо встановити фактори, що впливають на нього, і природу їх впливу. При цьому постають три важливі проблеми: по-перше, які саме фактори безпосередньо впливають на економічну безпеку та обліково-аналітичне забезпечення управління нею; по-друге, як ці фактори співвідносяться, співіснують і взаємоузгоджуються; по-третє, які рівні та масштаби існування впливу цих факторів необхідно брати до уваги.

Вирішуючи поставлені завдання, слід почати з третього, оскільки лише після визначення масштабу існування і впливу факторів буде підстава об'єднати їх в окремі групи з попереднім установленням джерел походження такого впливу. У наукових джерелах фактори впливу економічної безпеки розглядають на макро- і мікрорівнях з розподілом їх на внутрішні та зовнішні. Серед зовнішніх факторів виокремлюють соціально-економічні умови розвитку країни, регіону та області; державну політику у сфері розвитку малого і середнього бізнесу; демографічну ситуацію в країні, регіоні та області; державну політику у сфері трудових відносин; зміну законодавчої бази та її досконалість; попит і пропозицію на ринку товарів і послуг; попит і пропозицію робочої сили на ринку праці тощо. До внутрішніх факторів належать можливості інформаційних систем; ступінь захисту інформації; узгодженість інтересів власників і персоналу підприємства; здатність реагування системи управління на зміни в ринковому середовищі; компетентність і професіоналізм персоналу, його конкурентоспроможність; ступінь захисту, стан і ефективність використання виробничих ресурсів, нематеріальних ресурсів, активів, обігових коштів та інвестиційних ресурсів; стабільність і надійність взаєморозрахунків з контрагентами [5].

Джерело: авторська розробка

Рис. 2. Діалектика взаємозв'язку багатовимірності обліково-аналітичного забезпечення з процесом стратегічного управління економічною безпекою

Щоб гарантувати економічну безпеку в умовах інформаційної економіки, необхідні чинники зовнішнього та внутрішнього середовища для формування стратегії і тактики протидії загрозам діяльності підприємства, а також його сталого розвитку [12].

Як наголошують В.В. Свдокимов та А.П. Дикий, «забезпечення економічної безпеки можна розглядати як процес попередження різноманітних збитків від прояву несприятливих факторів в усіх напрямках діяльності підприємства. Негативно на економічну безпеку можуть впливати як внутрішні, так і зовнішні фактори. До зовнішніх факторів, що впливають на економічну безпеку, належить законодавчо-правова система держави, яка здійснює регулювання економіки та соціального розвитку країни, її безпеки» [7, с. 56]. До безпосередніх чинників виробництва, які впливають на належний рівень економічної безпеки підприємств, О.І. Вівчар зараховує: безпосереднє розміщення підприємства, наявні природні ресурси та умови їх розміщення на цій території, наявність трудових ресурсів, їх освітньо-кваліфікаційний рівень, наявну виробничу і соціально-економічну інфраструктуру, рівень забезпечення населення [4].

Разом з установленням факторів впливу на економічну безпеку важливою є ідентифікація факторів обліково-аналітичного забезпечення як елемента менеджменту бізнес-структур, погляди науковців на яку також різноманітні. Дослідник С.Л. Макода визначає фактори, від яких залежить формування повноцінного обліково-аналітичного забезпечення: налагодженість системи збору інформації, узагальнення та обробка її потоків, оперативність реагування, чіткість та координація управлінських дій та рішень як результат. Значущість аналітичного забезпечення підкреслюється ще й тим, що завдяки їй виконується функція візуалізації фінансової картини даних по підприємству та виникає можливість створення максимально комфортних і перспективних умов для економічного зростання та розвитку підприємства [13].

Інформація як головний ресурс обліково-аналітичного забезпечення має низку особливостей, на неї впливають зовнішні та внутрішні фактори. Зовнішніми факторами є зовнішні користувачі, які мають за мету отримання достовірної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень і ступінь її розкриття для задоволення інформаційних потреб. Серед внутрішніх факторів варто виокремити галузеву структуру підприємства, його розміри; структуру менеджерської служби (управлінського апарату); кваліфікацію працівників облікового й аналітичного підрозділів; періодичність подання інформації [6].

Згідно з проведеним аналізом наукових даних, обліково-аналітичне забезпечення – досить динамічне поняття, яке не втрачає своєї актуальності. При цьому категорію та її дефініцію можна охарактеризувати як складну багатогранну систему, яка передбачає збирання, накопичення, узагальнення інформації для подальшого аналізу та контролю, що стане запорукою прийняття ефективних управлінських рішень, задовольнить інформаційні потреби зовнішніх і внутрішніх користувачів.

На нашу думку, розгляд факторів, що формують економічну безпеку і, як наслідок, її обліково-аналітичне забезпечення, слід проводити на рівні мікро-, мезо- та макросередовища, які підлягають неодмінному впливу зовнішнього інституціонального середовища формальних і неформальних інститутів. Під макросередовищем розуміємо всі незалежні від підприємства фактори, які формують нормативно-правове поле і соціально-економічну спрямованість підприємницької діяльності конкретної країни; під мікросередовищем – сукупність факторів безпосереднього оточення підприємства, його конкурентів, контрагентів, наявних і потенційних інвесторів. Мікросередовище представлене факторами, які є елементами внутрішнього господарського механізму і коригування яких під силу самому підприємству. Зовнішній вплив факторів політичного, економічного, соціального і технологічного квадрантів зумовлює необхідність задоволення потреб зовнішніх стейкхолдерів; водночас управління, ресурси, кадри та інформація як визначальні фактори мікросередовища зумовлюють необхідність задоволення потреб переважно внутрішніх стейкхолдерів (рис. 3).

Джерело: авторська розробка

Рис. 3. Інфологічна матриця ключових факторів впливу на обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою

Таким чином, під час аналізу характеру впливу факторів виокремлюється діалектична єдність рівня їх впливу і ступеня задоволення потреб кінцевих користувачів облікової інформації, урахування якої є важливим у процесі побудови архітектури обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою. Проте під час формування теоретико-методологічної основи управління економічною безпекою на основі обліково-аналітичного забезпечення доцільно встановити і порівняти характер дії цих факторів (табл. 1).

Декомпозиція інституціонального факторного впливу обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою підприємства

Фактори впливу	Сутнісні ознаки впливу факторів на	
	економічну безпеку	обліково-аналітичне забезпечення
1	2	3
Фактори макросередовища		
Політика	Загальна соціально-політична ситуація в країні; рівень політичної культури та ефективність взаємодії гілок влади; наявність воєнних конфліктів; геополітична спрямованість держави	Нормативно-правове забезпечення обліку, аналізу та контролю; нормативно-правова основа права власності і діючої системи оподаткування, економічне обґрунтування законодавчих ініціатив
Економіка	Державне економічне регулювання підприємництва; стабільність попиту на вироблювану продукцію; рівень конкуренції в сегменті ринку	Галузева належність підприємства й економічні умови його функціонування; самостійність у питаннях ціноутворення та наявність інших економічних свобод
Технології	Ступінь розвитку науково-технічного прогресу в державі; інноваційний потенціал національної економіки; рівень доступу підприємств до інновацій і ступінь впливу науково-технічного прогресу на галузь	Ступінь впливу інноваційного розвитку національної економіки на підприємства як суб'єкти трансферу технологій, управління інноваціями на рівні галузі
Соціум	Тривалість життя громадян, показники міграції, природний приріст населення, рівень безробіття, прожитковий мінімум та заробітна плата, ступінь розвитку соціальної інфраструктури тощо	Соціальні стереотипи, що сформувалися в суспільстві, і «неписані» правила гри в професійному бухгалтерському середовищі, фактори, які впливають на бухгалтерське судження та оцінки
Навколишнє середовище	Наявні природні ресурси, їх розміщення, кліматичні та географічні умови виробничого процесу	Екологічна спрямованість обліку та необхідність формування й обробки інформації щодо природоохоронної діяльності
Фактори мезосередовища		
Контрагенти	Термін укладених контрактів та умови їх виконання; надійність постачальників і покупців, платоспроможність, ризик дефолту боржників, рівень економічної доброчесності, чутливість до порушення законодавства і ділової етики	Рівень організації постачальницько-збутової діяльності; асортимент продукції та доступ до регіональних і локальних ринків збуту; параметри кредитної політики і платіжної дисципліни; ранжування контрагентів за рівнем економічного ризику, визначення ймовірності дефолту боржників, запровадження принципу податкової обачності; страхування ризиків
Партнери	Стадія життєвого циклу, добросовісність підприємства як партнера; організаційно-економічний характер взаємодії з партнерами в операційній та фінансово-кредитній діяльності	
Інвестори	Ступінь інвестиційної привабливості підприємства і галузі	Наявність запитів існуючих та потенційних інвесторів; корпоративна структура обліково-аналітичного процесу підприємств холдингового типу
Конкуренти	Конкурентне поле підприємницької діяльності в галузі; рівень конкурентоспроможності продукції	Інформованість про різні аспекти діяльності підприємства і стан конкурентного середовища

1	2	3
Фактори мікросередовища		
Ресурси	Структура ресурсного потенціалу; рівень забезпеченості, інтенсивності та ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інформаційних ресурсів	Об'єктна структура ресурсного потенціалу, яка зумовлює глибину аналітики обліку та його предмет; необхідність на відповідному рівні матеріально-технічного, програмного й ергономічного забезпечення бухгалтерського обліку, аналізу та контролю тощо
Кадри	Рівень забезпеченості кадровим потенціалом, його вікова та кваліфікаційна структура; рівень соціальної відповідальності; наявність і ефективність мотиваційних механізмів	Рівень кваліфікації, ініціативність і компетентність професійних суджень персоналу (бухгалтерів, аналітиків та внутрішніх аудиторів), рівень ділової етики, толеранс до можливих порушень комплаєнс-політики (рівень ризик-апетиту)
Управління	Компетентність топменеджменту підприємства; наявність налагодженої системи управлінських комунікацій та ефективність зворотного зв'язку	Місія і стратегічна направленість управління підприємства; організаційна структура управління, механізм управління ризиками, рівень гнучкості системи внутрішнього контролю, в т. ч. наявність превентивних систем контролю
Інформація	Надійність захисту комерційної таємниці і ступінь юридично-управлінської та силової безпеки на підприємстві	Стабільність і захищеність інформаційного простору підприємства; кібербезпека, захист інформації, направленість інформаційних потоків з погляду задоволення запитів користувачів інформації; якісні показники інформації, захист від помилок, система контролю, що робить неможливим вплив імовірних фактів шахрайства на якісні показники інформації, у т. ч. на фінансову й управлінську звітність

Джерело: авторська розробка

Запропонована декомпозиційна модель факторів свідчить про їх різносторонній вплив на економічну безпеку й обліково-аналітичне забезпечення управління нею, проте зміцнення першої можливе лише за умови врахування синергетичної дії кожної з груп факторів на рівні макро-, мезо- та мікросередовища.

Отже, багатоукладність і суперечливий зміст економічної безпеки й обліково-аналітичного забезпечення як джерела інформаційного забезпечення управління нею потребують глибшого аналізу природи факторів, основними рушійними складовими яких є ризики та загрози економічної безпеки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однією з важливих передумов інституціонального гарантування економічної безпеки на основі якісного інформаційного забезпечення є інститут бухгалтерського обліку, що залежить від впливу формальних і неформальних інститутів та зміни їх похідних факторів, які запропоновано розглядати на рівні макро-, мезо- і мікросередовища, врахування синергетичної дії яких формує вектор обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою. Установлено, що бухгалтерський облік як джерело досягнення довіри, порозуміння і керованості економічного середовища та інформаційного забезпечення управлінських процесів має ознаки самостійного інституту соціально-економічного розвитку. З огляду на це, обґрунтовано теоретичний підхід до виокремлення та встановлення характеру інституціонального впливу факторів обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою в межах сучасного інституціонального середовища на макро-, мезо- та мікрорівнях, що дає змогу прогнозувати вектор змін і формувати теоретичне підґрунтя розвитку теорії, методології та організації обліково-аналітичного забезпечення з метою обґрунтування напрямів зміцнення економічної безпеки під час подальших досліджень і розробки практичних рекомендацій.

Список використаної літератури:

1. *Hamilton Walton H.* The Institutional Approach to Economic Theory / *Walton H. Hamilton* // *American Economic Review*. – 1919. – Vol. 9. – № 1. – P. 309–318.
2. *Kurek S.* The outline of security economics methodology / *S.Kurek, J.Placzek* // *Economics and Managements*. – University of Defense, Brno, 2009. – P. 19.
3. *Veblen Th.* The Theory of the Leisure Class. Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective (third edit) / *Th.Veblen* ; Ed.by *David B. Grusky*. – Westview Press, 2008. – P. 862–870.
4. *Vivchar O.* Integrated management system of financial and economic security business under conditions of post-crisis recovery : Collective monograph «National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine». Part 3. Business managemet strategies / *O.Vivchar*. – Kielce, Poland, 2016. – P. 183–197.
5. *Белоус Н.Д.* Теоретичне узагальнення складових та факторів формування економічної безпеки підприємств / *Н.Д. Белоус* // *Зб. наук. пр. ВНАУ*. – 2012. – № 1 (56). – Т. 3. – С. 73–83.
6. *Гоголь Т.А.* Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу : монографія / *Т.А. Гоголь*. – Чернігів : Видавець Лозовий В.М., 2014. – 384 с.
7. *Свєдокимов В.В.* Теоретичні основи економічної безпеки в працях науковців / *В.В. Свєдокимов, А.П. Дикий* // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. – 2007. – Вип. 2 (8). – С. 51–57.
8. *Жаліло Я.* Стратегія забезпечення економічної безпеки України. Пріоритети та проблеми імплементації. Стратегія національної безпеки України в контексті досвіду світової спільноти / *Я.Жаліло*. – К. : Сатсанга, 2001. – 224 с.
9. *Жук В.М.* Інституціональна теорія бухгалтерського обліку: відповідь на виклики сучасності / *В.М. Жук* // *Бухгалтерський облік і аудит*. – 2015. – № 8–9. – С. 14–23.
10. *Жук В.М.* Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту / *В.М. Жук* // *Облік і фінанси*. – 2012. – № 2. – С. 14–22.
11. *Канцуров О.О.* Інституціональний аналіз тенденцій розвитку бухгалтерського обліку / *О.О. Канцуров* // *Облік і фінанси*. – 2014. – № 2 (64). – С. 19–23.
12. *Ломаченко Т.І.* Теоретико-методологічні засади формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства / *Т.І. Ломаченко* // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. – 2013. – Вип. 3 (27). – С. 212–218.
13. *Макода С.Л.* Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством / *С.Л. Макода* // *Вісник ХНТУСГ імені Петра Василенка*. – 2016. – Вип. 177. – С. 131–136.
14. *Норт Д.* Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / *Д.Норт* ; пер. с англ. *А.Н. Нестеренко*. – Москва : ФЭК «Начала», 1997. – 180 с.
15. *Царук В.Ю.* Інституційний тренд розвитку бухгалтерського обліку в Україні: структурний аналіз / *В.Ю. Царук* // *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. – 2019. – Вип. 2 (43). – С. 212–218.

References:

1. Hamilton, Walton H. (1919), «The Institutional Approach to Economic Theory», *American Economic Review*, Vol. 9, No. 1, pp. 309–318.
2. Kurek, S. and Placzek, J. (2009), «The outline of security economics methodology», *Economics and Managements*, University of Defense Publ., Brno, P. 19.
3. Veblen, Th. (2008), *The Theory of the Leisure Class, Social Stratification. Class, Race, and Gender in Sociological Perspective*, third edit., in Grusky, David B. (ed.), Westview Press Publ., pp. 862–870.
4. Vivchar, O. (2016), *Integrated management system of financial and economic security business under conditions of post-crisis recovery*, Collective monograph «National Economic Reform: experience of Poland and prospects for Ukraine», Business managemet strategies Publ., Kielce, pp. 183–197.
5. Bjelous, N.D. (2012), «Teoretychne uzagal'nennja skladovyh ta faktoriv formuvannja ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstv», *Zbirnyk naukovykh prac' VNAU*, Vol. 3, No. 1 (56), pp. 73–83.
6. Gogol', T.A. (2014), *Oblikovo-analitychne zabezpechennja upravlinnja pidpryjemstv malogo biznesu*, monografija, Vydavec' Lozovyj V.M. Publ., Chernigiv, 384 p.
7. Jevdokymov, V.V. and Dykuj, A.P. (2007), «Teoretychni osnovy ekonomichnoi' bezpeky v pracjah naukovciv», *Problemy teorii' ta metodologii' buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*, Vol. 2 (8), pp. 51–57.
8. Zhalilo, Ja. (2001), *Strategija zabezpechennja ekonomichnoi' bezpeky Ukrainy. Priorytety ta problemy implementacii'. Strategija nacional'noi' bezpeky Ukrainy v konteksti dosvidu svitovoi' spil'noty*, Satsanga Publ., Kyi'v, 224 p.
9. Zhuk, V.M. (2015), «Instytucional'na teorija buhgalters'kogo obliku: vidpovid' na vyklyky suchasnosti», *Buhgalters'kyj oblik i audyt*, No. 8–9, pp. 14–23.
10. Zhuk, V.M. (2012), «Naukova gipoteza traktuvannja buhgalters'kogo obliku jak social'no-ekonomichnogo instytutu», *Oblik i finansy*, No. 2, pp. 14–22.
11. Kancurov, O.O. (2014), «Instytucional'nyj analiz tendencij rozvytku buhgalters'kogo obliku», *Oblik i finansy*, No. 2 (64), pp. 19–23.
12. Lomachenko, T.I. (2013), «Teoretyko-metodologichni zasady formuvannja systemy zabezpechennja ekonomichnoi' bezpeky pidpryjemstva», *Problemy teorii' ta metodologii' buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*, Vol. 3 (27), pp. 212–218.

13. Makoda, S.L. (2016), «Oblikovo-analitychne zabezpechennja upravlinnja pidpryjemstvom», *Visnyk Harkivs'kogo nacional'nogo tehničnogo universytetu sil'skogo gospodarstva imeni Petra Vasylenka*, Vol. 177, pp. 131–136.
14. Nort, D. (1990), *Institutions, institutional change and economic performance*, translated by Nesterenko, A.N. (1997), FEK «Nachala» Publ., Moskva, 180 p.
15. Caruk, V.Ju. (2019), «Instytucijnij trend rozvytku buhgalters'kogo obliku v Ukraini: strukturnyj analiz», *Problemy teorii ta metodologii buhgalters'kogo obliku, kontrolju i analizu*, Vol. 2 (43), pp. 212–218.

Петрук Олександр Михайлович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів і кредиту Державного університету «Житомирська політехніка».

orcid.org/0000-0002-5351-5679

E-mail: petruk@ztu.edu.ua.

Наукові інтереси:

- проблеми бухгалтерського обліку та контролю;
- фінансова безпека.

Василюшин Станіслав Ігорович – кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та виховної роботи, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва.

orcid.org/0000-0001-5023-9878

E-mail: vasylishynstanislav@gmail.com.

Наукові інтереси:

- удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою агробізнесу;
- економіка та управління аграрними підприємствами.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2020.